

Polityka społeczna państwa polskiego

Tomasz A. Winiarczyk

polityka społeczna

- przyjęty i realizowany przez władzę publiczną i organizacje pozarządowe zespół długofalowych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych

cele polityki społecznej

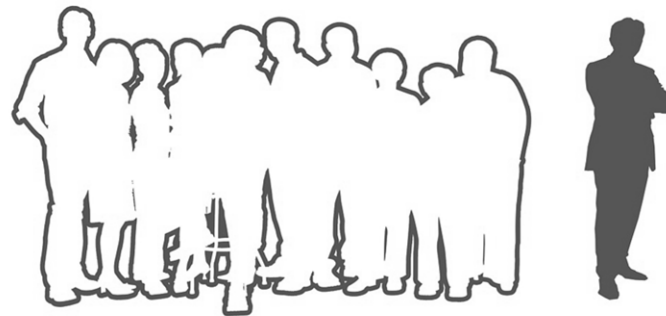
- **bezpieczeństwo socjalne** – zapewnienie dochodów i usług w sytuacji wystąpienia ryzyka socjalnego (choroba, inwalidztwo, starość, śmierć, bezrobocie)
- **inwestycje w człowieka** – tworzenie równych szans rozwoju ludzi, kształcenie młodego pokolenia
- **ład społeczny** – jako podstawa stabilizacji życiowej ludzi, współpracy w osiąganiu celów, tolerancji różnic między ludźmi; rośnie wraz z osiąganiem dobrobytu i stabilizacji politycznej
- **życie rodzinne** – akcentowanie wartości związków między ludźmi i poczucia bezpieczeństwa na podstawie więzi emocjonalnych i uczuciowych

instrumenty polityki społecznej

- **instrumenty ekonomiczne**, wynikające z poziomu gospodarczego państwa i założeń jego polityki finansowej, które opierają się na zapewnieniu prawidłowego finansowania polityki społecznej to m.in. polityka konsumpcyjna regulowana przez dostęp do pracy zarobkowej, zasady systemu wynagrodzeń, zasady opodatkowania dochodów, polityka cenowa, ochrona konsumenta kupującego towary na rynku, zasady udzielania kredytów czy także uprawnienia do świadczeń społecznych
- **instrumenty prawne**, które wynikają z przepisów w Konstytucji RP, dokumentach międzynarodowych oraz w innych aktach prawnych
- **instrumenty informacyjne** będące do dyspozycji każdego w miarę jego możliwości
- **instrumenty kadrowe** jako zasoby ludzkie polityki społecznej (decydenci, świadczeniodawcy, pracownicy służb, wolontariusze)
- **instrumenty przestrzenno-czasowe** czyli elementy infrastruktury społecznej będącej efektami procesów inwestycyjnych służące do zaspokajania ludzkich potrzeb (drogi, szkoły, szpitale)

WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

- sytuacja, w której nie wszyscy mają równy dostęp do możliwości i usług, które pozwoliłyby im wieść godne, szczęśliwe życie

wykluczenie społeczne

PRZYCZYNY

- ubóstwo, bezdomność, bezrobocie
- niepełnosprawność i długotrwałe problemy zdrowotne
- nałogi, które prowadzą do destrukcji osobowości
- wyobcowanie społeczne
- niska pozycja społeczna

SKUTKI

- trudna sytuacja życiowa
- wyuczona bezradność
- alienacja społeczna
- różne problemy psychiczne, depresja, apatia, myśli samobójcze
- wrogość wobec otoczenia, zachowania agresywne
- pogłębianie się uzależnień
- konflikty z prawem

zapobieganie wykluczeniu społecznemu

- upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o tym, co różni różne kultury, rasy, religie czy systemy wartości przez edukację międzykulturową, historyczną i kulturową
- prowadzenie społecznych kampanii informacyjnych zwracających uwagę społeczeństwa na zjawisko dyskryminowania i alienowania osób „obcych”
- tworzenie prawa antydyskryminacyjnego
- rozwój edukacji i wyrównywanie jej poziomu
- zmiana negatywnych stereotypów funkcjonujących w społeczeństwie
- ograniczenie zjawiska stygmatyzacji
- zlikwidowanie zjawiska dziedziczności wykluczenia społecznego

<https://zpe.gov.pl/b/wykluczenie-spoleczne/P1C36FhpF>

wykluczenie społeczne – łagodzenie

- wsparcie dla rodzin i osób starszych
- świadczenia socjalne
- ochrona zdrowia
- opieka psychologiczna

wykluczenie społeczne – aktywizowanie

- finansowanie edukacji dzieci z rodzin ubogich
- organizowanie kursów zawodowych i doskonalących
- uczenie właściwych zachowań społecznych
- organizowanie czasu wolnego

BEZROBOCIE

- zjawisko polegające na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy, poszukujących pracy i akceptujących istniejący poziom wynagrodzenia nie znajduje zatrudnienia
- według MOP osoba bezrobotna to ta, która w tygodniu, w którym przeprowadzono badanie, nie wykonywała pracy zarobkowej dłużej niż przez godzinę

przyczyny bezrobocia

- likwidacja niektórych gałęzi przemysłu np. górnictwa
- zmniejszenie popytu na konkretne dobra czy usługi
- ograniczanie produkcji
- brak informacji o miejscach pracy
- brak mobilności
- przeniesienie zakładu do innego rejonu
- niedostosowane do potrzeb rynku wykształcenia pracowników
- zmiany w technologii
- wysokie obciążenia fiskalne

<https://www.money.pl/gospodarka/inflacjabezrobocie/edukacja/bezrobocie/>

skutki bezrobocia

- niewykorzystany, nieproduktywny potencjał ludzki
- znaczne koszty materialne związane z utrzymaniem bezrobotnych oraz służb zajmujących się ich problemami i obsługą
- spadek dochodów rodzin, rozszerzenie się społecznych kręgów ubóstwa
- degradacja psychiczna i moralna osób pozostających bez pracy (poczucie beznadziejności, pesymizm, uczucie społecznej bezużyteczności)
- zjawiska patologii społecznej - alkoholizm, narkomania, przestępczość itd.
- utrata kwalifikacji

<https://www.money.pl/gospodarka/inflacjabezrobocie/edukacja/bezrobocie/>

bezrobocie wśród młodych

- W Polsce bezrobocie wśród osób poniżej 25. roku życia wzrosło z 9,6 proc. w 2021 roku do 11,4 proc. w roku 2022 przy ogólnej stopie bezrobocia w Polsce według unijnej metodologii 3,4 proc.
- Współczesny rynek pracy zarówno w Polsce, jak i w Unii Europejskiej, jest dość trudny dla osób dopiero zaczynających funkcjonowanie na nim. Dlatego bezrobocie wśród ludzi młodych od wielu lat jest jednym z poważnych problemów społecznych Europy.
- **Młodzież NEET:** określenie młodzieży **niepracującej, niekształcącej się ani nie szkolącej się** (not in employment, education or training).

polityka zatrudnienia

- czynne oddziaływanie władz państwowych na rynek pracy pod kątem potrzeb gospodarki kraju oraz godzenia interesów pracodawców i pracowników

bezrobocie – instrumenty pasywne polityki

- nie likwidują bezrobocia, lecz zapewniają osobie bezrobotnej dochody na poziomie minimum egzystencji:
 - dotacje
 - zasiłki
 - obniżenie wieku emerytalnego

bezrobocie – instrumenty aktywne polityki

- zmierzają do łagodzenia skutków bezrobocia przez aktywizację bezrobotnych oraz zwiększanie ich szans na uzyskanie normalnej pracy:
 - pośrednictwo pracy
 - dofinansowanie nauki
 - odbycie stażu

metody walki z bezrobociem

- Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu:
 - pośrednictwo pracy
 - kursy i szkolenia
 - staż u pracodawców (płatne lub bezpłatne)
 - roboty publiczne
 - prace interwencyjne
 - pomoc na podjęcie działalności gospodarczej
 - dofinansowanie nauki
- Pasywne metody walki z bezrobociem:
 - dotacje dla pracodawców na podtrzymanie zatrudnienia
 - zasiłki dla bezrobotnych
 - inne świadczenia pieniężne dla bezrobotnych
 - obniżenie wieku emerytalnego

instytucje rynku pracy

1) publiczne służby zatrudnienia

organy zatrudnienia wraz z powiatowymi i wojewódzkimi urzędami pracy, urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw pracy oraz urzędami wojewódzkimi

2) Ochotnicze Hufce Pracy

państwowa jednostka wyspecjalizowana w działaniach na rzecz młodzieży, w szczególności młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, oraz bezrobotnych do 25 roku życia

3) agencje zatrudnienia

niepubliczne jednostki organizacyjne świadczące usługi w zakresie pośrednictwa pracy, pośrednictwa do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych, poradnictwa zawodowego, doradztwa personalnego i pracy tymczasowej

4) instytucje szkoleniowe

publiczne i niepubliczne podmioty prowadzące na podstawie odrębnych przepisów edukację pozaszkolną

5) instytucje dialogu społecznego

związki zawodowe, organizacje pracodawców, organizacje bezrobotnych, organizacje pozarządowe jeżeli wśród zadań statutowych znajduje się realizacja zadań w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej

6) instytucje partnerstwa lokalnego

grupa instytucji realizujących na podstawie umowy przedsięwzięcia i projekty na rzecz rynku pracy

walka z ubóstwem

- przyspieszenie wzrostu gospodarczego i powiązanych z nim dochodów ludności
- ograniczenie przez państwo nierówności, zwłaszcza w okresie spowolnienia wzrostu gospodarczego

elementy walki z ubóstwem

- rozwój w wieku przedszkolnym oraz właściwe odżywianie dzieci od najmłodszych lat
- powszechny dostęp do służby zdrowia
- powszechny dostęp do dobrej edukacji
- transfery pieniężne do najbiedniejszych rodzin są skuteczne
- rozwój infrastruktury drogowej i energetycznej na terenach wiejskich
- progresja podatkowa i wydatkowa

progresja podatkowa polega na tym, że wysokość podatku do zapłaty zwiększa się wraz ze wzrostem dochodów, w tym stawka podatkowa zmienia się, kiedy dochód przekracza pewien ustalony próg

PRZEMOC

- intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody
 - akty fizyczne: bicie, uderzanie, popychanie, szarpanie, przyduszanie;
 - akty psychiczne: wyzwiska, groźby, zastraszanie, manipulacja uczuciami;
 - akty seksualne: gwałt, molestowanie, nadużycie;
 - akty ekonomiczne: zaniedbywanie osób zależnych, pozbawianie ich jedzenia, odzieży.

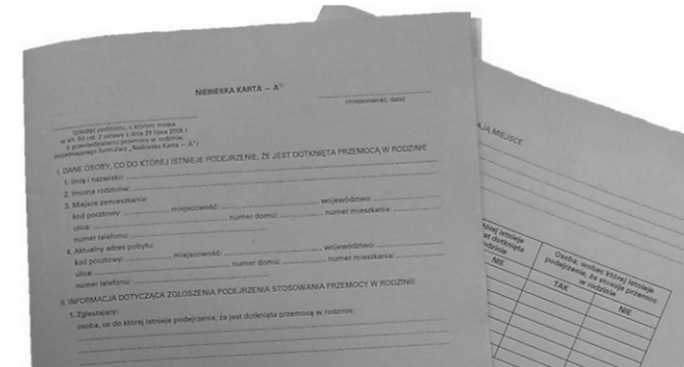
przemoc – przyczyny

- wysoki poziom agresji uwarunkowanej biologicznie
- nadużywanie substancji psychoaktywnych (alkoholu)
- niska tolerancja frustracji
- zaburzenia i choroby psychiczne
- problemy osobowościowe

przemoc – zwalczanie

- Leczenie przemocy winno obejmować obydwie zaangażowane strony: terapię sprawców oraz terapię ofiar.
 - **terapia ofiar**, oprócz spotkań indywidualnych, obejmuje również tworzenie grup wsparcia, które pomagają w procesie zdrowienia społecznego, w odzyskaniu poczucia godności i podwyższeniu samooceny.
 - **terapia sprawców** jest prowadzona na wzór terapii uzależnień, bowiem podłożem działań przemocowych są procesy mózgowo i naturalnie wydzielane substancje chemiczne. Ponadto uczy się sprawców rozładowywania napięcia w sposób niezagrażający otoczeniu.

Niebieska Karta

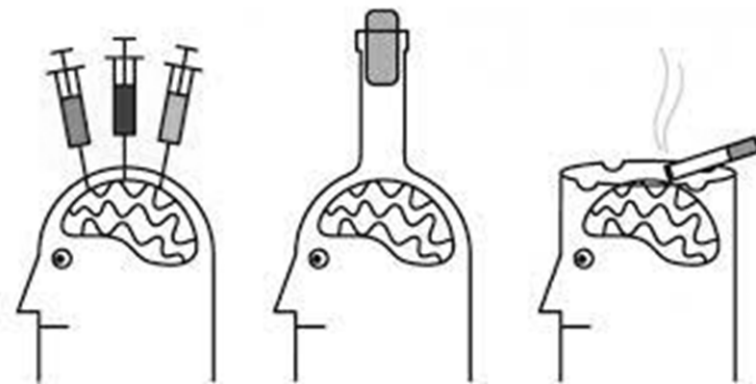

- procedura opracowana przez Komendę Główną Policji i Komendę Stołeczną Policji przy współpracy z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie, w których mają brać udział pracownicy pomocy społecznej, przedstawiciele komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pracownicy oświaty, pracownicy ochrony zdrowia i policjanci
- dokument składa się z dwóch części, które mają funkcjonariusze Policji podczas interwencji dotyczącej przemocy domowej:
 - karta A, w której dokumentuje się zgłoszoną sytuację i co zastano na miejscu, a także jakie działania podjęto;
 - karta B opisuje najważniejsze przestępstwa związane z przemocą domową oraz dane teleadresowe instytucji i organizacji pozarządowych, do których ofiara może się zwracać o pomoc

UZALEŻNIENIA

- nabyty stan zaburzenia zdrowia psychicznego i fizycznego, który charakteryzuje się okresowym lub stałym przymusem wykonywania określonej czynności lub zażywania psychoaktywnej substancji chemicznej

objawy uzależnień

- zachowanie szybko staje się nawykowe
- jest częste, regularne i stereotypowe
- zabiera znaczną część czasu
- jest przyczyną problemów zdrowotnych, finansowych, zawodowych, małżeńskich i innych
- ma charakter kompulsywny (przymusowy)
- trudno go zaprzestać trwale i całkowicie
- związane jest z powracającym wewnętrznym przymusem do niego
- zespół abstynencyjny po odstawieniu substancji lub zaprzestaniu kontaktu z daną sytuacją

leczenie uzależnień

- cel: wyzwolić pacjenta od czynnika, który to go uzależnił
- konieczność przyznania się przed samym sobą, że jest się uzależnionym
- podjęcie terapii
- abstynencja – problem największy
- konieczność wsparcia dla osoby uzależnionej
- uzależnionym jest się do końca życia

POMOC SPOŁECZNA

- jedna z instytucji polityki społecznej państwa, której głównym zadaniem jest pomoc osobom i rodzinom w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach życiowych, jakich nie mogą one same pokonać przy wykorzystaniu swoich możliwości, uprawnień i własnych środków

instytucje pomocy społecznej

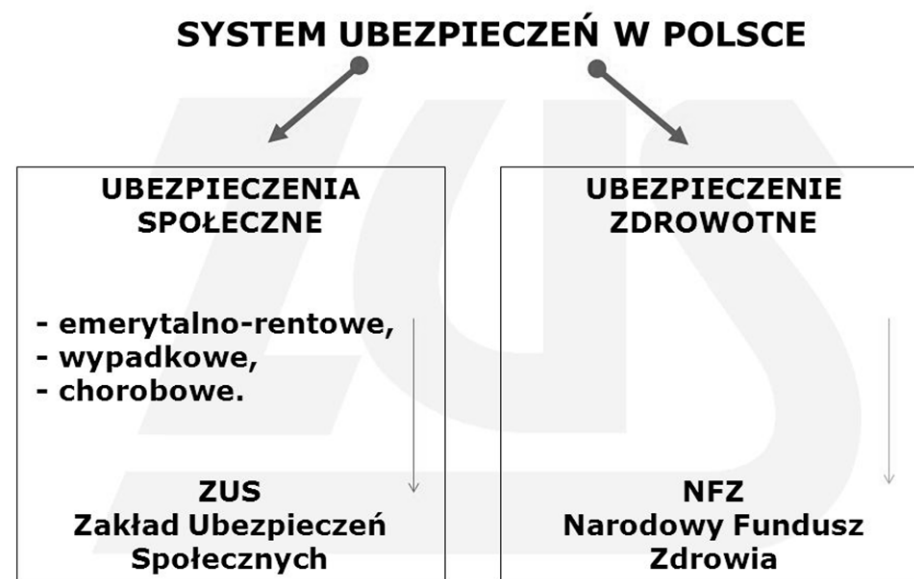
- **Ośrodki pomocy społecznej** to jednostki organizacyjne wykonujące zadania z zakresu pomocy społecznej w gminie, m.in. doraźne interwencje, wypłacanie świadczeń, prowadzenie pracy socjalnej czyli wspieranie osób wykluczonych i zagrożonych patologiami.
- **Powiatowe centra pomocy rodzinie** to jednostki organizacyjne wykonujące zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej. Zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie w miastach na prawach powiatu realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej (miejskie ośrodki pomocy rodzinie). Organizują np. funkcjonowanie rodzin zastępczych, prowadzą ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, wspierają osoby i rodziny z grup szczególnego ryzyka.
- **Regionalne ośrodki polityki społecznej** to jednostki organizacyjnej powołanej do realizacji zadań pomocy społecznej w województwach samorządowych, w tym do opracowywania programów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i regionalnych programów pomocy społecznej.
- **Dom pomocy społecznej** jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej, która świadczy, na poziomie obowiązującego standardu, usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności.
- **Poradnictwo specjalistyczne**, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód.
- **Ośrodek wsparcia** jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Może to być ośrodek dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla osób bezdomnych, schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz klub samopomocy.
- **Ośrodki interwencji kryzysowej** to jednostki świadczące osobom i rodzinom będącym w stanie kryzysu, w tym dla matek z małoletnimi dziećmi oraz kobiet w ciąży dotkniętych przemocą lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej, specjalistycznej pomocy psychologicznej, poradnictwa socjalnego, prawnego oraz schronienia.

formy pomocy społecznej

- mogą mieć charakter:
 - pomocy finansowej, np. zasiłki
 - pomocy rzeczowej, np. zapewnianie jedzenia, ubrań
 - usług, np. wsparcie psychiczne, opieka, uczenie właściwego funkcjonowania w społeczeństwie

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

- urządzenia majątkowe związane ze stosunkiem pracy służące zaspokajaniu materialnych potrzeb wywołanych przyczynami losowymi, tj. zdarzeniami przyszłymi i niepewnymi, a zarazem takimi, które normalnie myślący człowiek uważa w swym życiu za niepomyślne

charakterystyka ubezpieczeń społecznych

- System ubezpieczeń społecznych ma w Polsce charakter wzajemny, powszechny i obowiązkowy.
- Ubezpieczeniami społecznymi są objęte osoby, które są: pracownikami, osobami wykonującymi usługi na podstawie umowy zlecenia czy też prowadzące działalność gospodarczą.
 - Obywatele UE podlegają ubezpieczeniom społecznym w Polsce na takich samych zasadach jak obywatele polscy.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

- państwowa jednostka organizacyjna sektora finansów publicznych posiadająca osobowość prawną realizująca zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych w Polsce
- na czele stoi Prezes ZUS powoływany przez Prezesa Rady Ministrów

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Zakład Ubezpieczeń Społecznych – zadania

- **realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych:**
 - stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych,
 - ustalanie uprawnień do świadczeń oraz wypłacanie świadczeń,
 - pobieranie składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, fundusz pracy, fundusz gwarantowanych świadczeń pracowniczych,
 - prowadzenie rozliczeń z płatnikami składek,
 - prowadzenie indywidualnych kont ubezpieczonych i płatników składek,
 - orzekanie przez lekarzy orzeczników oraz komisje lekarskie dla potrzeb ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.
- opiniowanie projektów aktów prawnych z zakresu ubezpieczenia społecznego,
- realizacja umów i porozumień międzynarodowych w dziedzinie ubezpieczeń społecznych,
- wystawianie osobom uprawnionym legitymacji emeryta-rencisty,
- dysponowanie środkami finansowymi FUS oraz Funduszu Alimentacyjnego,
- opracowanie aktuarnych analiz i prognoz w zakresie ubezpieczeń społecznych,
- kontrola orzecznictwa o czasowej niezdolności do pracy,
- kontrola wykonywania przez płatników składek i przez ubezpieczonych obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych oraz innych zadań zleconych ZUS,
- wydawanie biuletynu informacyjnego,
- popularyzacja wiedzy o ubezpieczeniach społecznych

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

- polski państwowy fundusz celowy, którego środkami dysponuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych
- realizuje zadania z zakresu pierwszego filaru ubezpieczeń społecznych w systemie redystrybutywnym
- przychody FUS pochodzą ze składek na ubezpieczenia społeczne, dotacji z budżetu państwa oraz krótkoterminowych kredytów komercyjnych (pożyczki płynnościowe)
- ze środków zgromadzonych w funduszu finansowane są wypłaty świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego, rentowego, chorobowego oraz wypadkowego, wydatki na prewencję rentową i inne

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

- instytucja państwowa odpowiedzialna za ubezpieczenie społeczne rolników, uregulowane ustawą z 20 grudnia 1990
- w ubezpieczeniu społecznym rolników funkcjonują na odrębnych zasadach finansowych dwa rodzaje ubezpieczenia:
 - ubezpieczenie emerytalno-rentowe, finansowane w przeważającej części z dotacji budżetowej, uzupełnionej dochodami ze składek ubezpieczonych rolników
 - ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie, realizację świadczeń z tego ubezpieczenia gwarantują jedynie składki od rolników, gromadzone w Funduszu Składowym Ubezpieczenia Społecznego Rolników. Fundusz ten jest osobą prawną, funkcje zarządu pełni z urzędu Prezes KRUS, pod nadzorem Rady Rolników

Ubezpieczenia społeczne obejmują:

- 1) ubezpieczenie emerytalne;
- 2) ubezpieczenia rentowe;
- 3) ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa, zwane *ubezpieczeniem chorobowym*;
- 4) ubezpieczenie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zwane *ubezpieczeniem wypadkowym*.

RYZYZKO

UBEZPIECZENIE

ŚWIADCZENIA

starość

emerytalne

emerytura

niezdolność
do pracy

rentowe

renta z tytułu niezdolności do pracy
(w tym szkoleniowa)
renta rodzinna
zasiłek pogrzebowy

macierzyństwo
i choroba

chorobowe

zasiłek chorobowy
świadczenie rehabilitacyjne
zasiłek opiekuńczy
zasiłek macierzyński

wypadek
przy pracy

wypadkowe

renta wypadkowa
jednorazowe odszkodowanie
zasiłek chorobowy
świadczenie rehabilitacyjne

Świadczenia z tytułu ubezpieczeń społecznych

Z tytułu choroby i macierzyństwa:

- zasiłek chorobowy
- zasiłek macierzyński
- zasiłek opiekuńczy
- zasiłek wyrównawczy
- świadczenie rehabilitacyjne

Z tytułu długotrwałej niezdolności do pracy:

- renta z tytułu niezdolności do pracy
- renta szkoleniowa

Z tytułu starości:

- emerytura
- dodatek pielęgnacyjny do emerytur i rent

Z tytułu śmierci żywiciela

- renta rodzinna
- dodatek do renty rodzinnej dla sieroty zupełnej

Z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej

- jednorazowe odszkodowanie
- świadczenia z tytułu choroby, długotrwałej niezdolności do pracy i śmierci żywiciela
- świadczenia zdrowotne z zakresu stomatologii i szczepień ochronnych
- zwrot kosztów poniesionych na zakup przedmiotów ortopedycznych

Inne

- zasiłek pogrzebowy
- renta socjalna
- świadczenie przedemerytalne
- rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej ZUS